

מעקב פסיקה

[תני"ג \(כלכלית\) 27061-07-16 דני שיליאן נ' צבי צרפתי \(פורסם בנוב, 14.12.2020\):](#)

בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, מפי השופטת רות רוני, דן בסוגיית פסיקת גמול ושכר טרחה למבקש ולבא כוח שנכנסו בנעליי מבקש ובא כוח קודמים שהסתלקו מהליך תביעה נגזרת לאחר שהסדר פשרה שהציעו נדחה (להלן: "מבקש ובא הכוח החדשים"). בית המשפט קבע כי יש לפסוק גמול ושכר טרחה למבקש ולבא הכוח החדשים בהתאם לשיקולים רלוונטיים שפורטו בפסק הדין, ובנוסף קבע שאין לפסוק כל גמול או שכר טרחה למבקש ולבא הכוח המקוריים.¹

עניין **צרפתי** עסק בבקשה לאישור תביעה נגזרת שהוגשה בשמה של חברת צבי צרפתי ובניו השקעות ובניין (1992) בע"מ, נגד בעל השליטה בחברה, בטענות לפגמים שנפלו בהליכי אישור תנאי כהונתו והעסקתו של בעל השליטה בנושא משרה.² הצדדים הגיעו להסכם פשרה ובמקביל המבקשת ובא כוחה הסתלקו מההליך.³ הסכם הפשרה המקורי לא אושר על ידי בית המשפט, וזאת בין היתר בעקבות התנגדות להסכם הפשרה שהוגשה על ידי מר דני שיליאן. לאחר מכן, שיליאן ובא כוחו, נכנסו בנעלי המבקשת המקורית ובא כוחה שהסתלקו, והצדדים החדשים הגיעו להסכם פשרה חדש שאושר.⁴ בהחלטה הנדונה היה על בית המשפט להכריע בין היתר באשר לשיעור הגמול ושכר הטרחה של המבקש ובא הכוח החדשים.

בהחלטה, בית המשפט פירט אודות שיקולים כלליים שיש להביא בחשבון בפסיקת גמול ושכר טרחה למבקש ובא כוח: מורכבות ומשך ההליך (היקף הדיונים, חדשנות הטענות שבהליך וכו'); השלב שבו הסתיים ההליך; זהות הנושא בתשלום הגמול ושכר הטרחה (נקבע שיש להתחשב במצבים בהם הקבוצה היא שנושאת בתשלום בהנחה שנגזר מהפיצוי). בנוסף לשיקולים הכלליים, בית המשפט התווה קווים מנחים ייחודיים לפסיקת גמול ושכר טרחה למבקש ובא הכוח החדשים: **ראשית**, יש להתחשב בעובדה שהמבקש ובא כוחו הם לא אלה שיזמו את ההליך; **שנית**, יש להתחשב בשאלה האם המבקש ובא הכוח החדשים הסתמכו על בקשת האישור ועל חוות דעת מומחה שהגישו המבקש המקורי ובא כוחו; **שלישית**, יש להתחשב בפעולות המבקש ובא כוחו עוד לפני שנכנסו לנעלי המבקש ובא הכוח המקוריים (למשל הגשת התנגדות);⁵ **רביעית**, יש לבחון אם מעורבות המבקש החדש היא שאפשרה את המשך קיום התובענה; **חמישית**, מידת הסיכון שלקחו על עצמם המבקש ובא הכוח החדשים בהתחשב בנקודת הזמן שבה נכנסו להליך; **שישית**, אין לבחון את ההטבה שגלומה בהסכם הפשרה החדש ביחס להסכם הפשרה המקורי, אלא יש לבחון זאת ביחס למצב בו המבקש ובא כוחו החדשים לא היו פועלים כלל לטובת החברה (או הקבוצה) ולא היו ממצים עילת תביעתה.⁶ לאחר שבית המשפט יישם דברים אלו על עניין **צרפתי**, נקבע כי יש לפסוק למבקש ולבא הכוח גמול ושכר טרחה בשיעורים של 2.5%-ו-10% בהתאמה מסכום הפשרה נטו.⁷

¹תני"ג (כלכלית) 27061-07-16 **שיליאן נ' צרפתי**, פס' 23-25 (פורסם בנוב, 14.12.2020) (להלן: "עניין **צרפתי**").

²עניין **צרפתי**, פס' 2.

³ראו עניין **צרפתי**, פס' 3. לאחר הגשת בקשת האישור, פנו הצדדים בהמלצת בית-המשפט להליך גישור, שבמהלכו מכרה המבקשת המקורית את מניותיה בחברה. הליך הגישור הוסיף להתנהל ובסופו התגבש הסכם פשרה. הצדדים פנו לבית המשפט וביקשו שיאשר את הסכם הפשרה הקודם ובמקביל לכך הגישה המבקשת המקורית בקשת הסתלקות מההליך לאור העובדה שמכרה את מניותיה בחברה למר צרפתי ולא התאימה עוד לשמש כתובעת ייצוגית. בית המשפט אישר את הסכם הפשרה.

⁴עניין **צרפתי**, פס' 6.

⁵במקרה זה המבקש החדש הגיש התנגדות להסכם הפשרה הקודם שהתקבלה ועל כן נקבע שהביא תועלת לקבוצה.

⁶עניין **צרפתי**, פס' 16-21.

⁷עניין **צרפתי**, פס' 23. עוד נקבע כי מאחר שהוסכם שסכום הפשרה ישולם בשני תשלומים שווים, כך יעשה גם התשלום למבקש ולבא כוחו, וזאת כדי להבטיח את מימוש ההסכם וקיום התשלומים על ידי מר צרפתי.

הפסיקה דנה לא אחת במנגנון פסיקת גמול ושכר טרחה בתובענות ייצוגיות, תוך עמידה על כך שתשלומים אלה נועדו להוות תמריץ כלכלי לקידום אינטרסים ציבוריים שביסוד החוק.⁸ עם זאת, טרם הדיון בעניין **צרפתי**, למיטב ידיעתי, לא נערך דיון שהתמקד באופן בו יש להפעיל מנגנון זה במצב של חילופי מבקש ובא כוחו בתובענה ייצוגית או בתובענה נגזרת (הן מכוח הסתלקותם של הראשונים והן מכוח החלטת בית משפט להחליפם). על-אף שהדיון בעניין **צרפתי** עסק בתביעה נגזרת, בפסיקה נקבע כי בכל הנוגע לסוגיית תשלום גמול ושכר טרחה, ניתן להקביל, בשינויים המחויבים, בין העקרונות שנקבעו בתובענות ייצוגיות לבין העקרונות שיש להחיל בתביעות נגזרות.⁹ קיים דמיון בין שני ההליכים בכל הנוגע לפסיקת גמול ושכר טרחה, שכן בשני סוגי ההליכים נפסקים הגמול ושכר הטרחה לטובת יוזמי ההליך בשל תרומתם ליצירת ערך חיובי עבור קבוצה מיוצגת, במטרה ליצור מערך תמריצים יעיל המעודד הגשת הליכים ראויים וניהול ההליך באופן מיטיבי לטובת הקבוצה המיוצגת. בנוסף, בשני סוגי ההליכים ניצבים קשיים דומים המשפיעים על פסיקת הגמול ושכר הטרחה (כמו חשש מבעיית נציג, ניהול תביעות סרק, הוצאות יתר ועוד).¹⁰ לכן, ניתן ללמוד מהאופן שבו בית המשפט התייחס בעניין **צרפתי** לסוגיית גמול ושכר טרחה של מבקש ובא כוח חדשים, על מקרים דומים בהליכים ייצוגיים, ונראה כי השיקולים שהנחו את בית המשפט בעניין **צרפתי** מהווים מקור ראשוני ומרכזי להתמודדות עם הסוגיה.¹¹

לגמול ולשכר הטרחה בתובענות ייצוגיות קיימת חשיבות רבה, וזאת משום היותם הכוח שמניע את מנגנון התובענה הייצוגית כולו. זאת בפרט כאשר תובענות ייצוגיות עוסקות לרוב בעילות תביעה שאלמלא מנגנון זה לא היה ניתן להביאן לבירור בפני בית משפט.¹² מתוך הבנה כי המטרה הציבורית הגלומה בהליכים ייצוגיים לא תושג מבלי שהעמלים במלאכה יקבלו תגמול הולם בתמורה לעבודתם, נוצרה מערכת תמריצים כלכליים להגשת תובענות ייצוגיות בדמות "מיזם עסקי" משותף של התובע המייצג ובא כוחו.¹³ המיזם מבוסס על השקעתם של תובעים פוטנציאליים ובאי כוחם באיתור, בהגשה ובניהול של תובענות ייצוגיות, מתוך שאיפה שתובענות אלו יסתיימו בפסקי דין או בהסדרי פשרה מתוכם יוכלו לגזור שכר טרחה וגמול.¹⁴ יצוין בהקשר זה שפסיקת שכר טרחה בתובענות ייצוגיות מותנת (לרוב) בזכייה בתובענה או בפשרה.¹⁵ מעובדה זו ניתן להסיק כי על בא כוח התובע המייצג סיכון משמעותי להשקעת משאבים (זמן, עבודה, כסף) לחינם, מבלי שיתוגמל על כך.

לעיתים האינטרס הכלכלי הפרטי הטמון בגמול ובשכר הטרחה עשוי להביא לפגיעה בטובת חברי הקבוצה וביעילות מכשיר התובענה הייצוגית. בעיה מרכזית במכשיר זה היא בעיית הנציג הנובעת מהפער שבין אינטרס הגורמים המייצגים לבין אינטרס הקבוצה. קיים חשש להשקעה נמוכה מההשקעה האופטימאלית של התובע המייצג ובא הכוח בתובענה, ובנוסף חשש לכך שהנציגים יסכימו לפשרות ששוויין נמוך מהשווי

⁸ע"מ 2978/13 מי הגליל - תאגיד והביוב האזורי בע"מ נ' יונס, פ"ס כ"א (פורסם בנבו, 23.7.2015); רע"א 3698/11 שלמה תחבורה (2007) בע"מ נ' ש.א.מ.ג.ר. שירותי אכיפה בע"מ (פורסם בנבו, 6.9.2017).

⁹תני"ג (מחוזי מרכז) 10466-09-12 חברת השקעות דיסקונט בע"מ נ' דנקנר, פ"ס 4 (פורסם בנבו, 11.2.2018); תני"ג (כלכלית) 815-09-13 לנואל נ' מאור, פ"ס 18 (פורסם בנבו, 14.9.2016); תני"ג (כלכלית) 52117-02-12 רסולי נ' ישרס חברה להשקעות בע"מ, פ"ס 34 (פורסם בנבו, 5.12.2013).

¹⁰עניין **צרפתי**, פ"ס 14.
¹¹יובהר כי קיימת כתיבה אודות פסיקת גמול ושכר טרחה במצב של חילופים בכל הנוגע למבקש ובא הכוח המקוריים שהסתלקו או הוחלפו על ידי בית המשפט (ראו למשל: ע"א 8114/14 מרקיס מוצרי ייעול בע"מ נ' סונול ישראל בע"מ (פורסם בנבו, 5.8.2018) אך לא לגבי מבקש ובא הכוח החדשים.

¹²אמיר ויצנבליט "ייצוג הולם בהסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות" משפטים מג 351, 390 (2013).

¹³ע"א 8037/06 ברזילי נ' פריינר (הדס 1987) בע"מ, סז(1) 410, פ"ס 93 לפסק דינו של השופט מלצר (2014).

¹⁴אלון קלמנט, קרן וינשל-מרגל, יפעת טרבלוס ורוני אבישר **שדה תובענות ייצוגיות בישראל - פרספקטיבה אמפירית 8** (מחלקת מחקר של הרשות השופטת, 2014) (להלן: "שדה תובענות ייצוגיות בישראל").

¹⁵שם, בעמ' 8.

שחברי הקבוצה היו מסכימים לו אילו ההחלטה הייתה בידיהם.¹⁶ בעיה נוספת היא בעיית תביעות הסרק, לפיה קיים חשש שהנציגים יגישו תביעות שלא נועדו לקדם אינטרס ציבורי אלא את האינטרס הפרטי של הנציגים בלבד.¹⁷ ההסדר החקיקתי הנוגע לפסיקת גמול ושכר טרחה מנסה להתמודד עם בעיות אלו בין היתר, ונועד להבטיח את רתימת האינטרס הפרטי של עורך הדין ושל התובע למטרה ציבורית מחד, ואת ההגנה על חברי הקבוצה ועל האינטרס הציבורי הכללי באמצעות מיגור הבעיות שהוצגו לעיל מאידך.¹⁸

הגישה שאומצה בחוק מציבה כמה שיקולים כלליים בקביעת שכר הטרחה והגמול, ומותירה את הקביעה המדויקת לבית המשפט (במקום גישה המפרטת מבנה שכר טרחה מדויק יותר). לכן, בתי המשפט נדרשים למלא בתוכן את אותם שיקולים, תוך הפעלת שיקול דעת רחב.¹⁹ סעיפים 22(ב) ו-23(ב) קובעים כי בית המשפט יתחשב, בין השאר, בטרחה שטרחה התובע ובא כוחו, במידת הסיכון שנטל התובע, בתועלת שהביאה התובענה לחברי הקבוצה, במידת החשיבות הציבורית של התובענה, במורכבות ההליך, באופן ניהולו ובפער בין הסעדים שנתבעו לבין אלו שנפסקו.²⁰ יצוין כי החוק אינו מתייחס לאופן שבו יש לפסוק גמול ושכר טרחה במצב שבו המבקש ובא כוחו הסתלקו או הוחלפו על ידי בית המשפט, אך נראה כי השיקולים שבחוק מסייעים גם בפסיקת גמול ושכר טרחה במקרים אלו.²¹

באשר לאופן שבו בית המשפט אומד את שכר טרחת עורך הדין, בעניין **רייכרט**,²² המהווה את פסק הדין המנחה בסוגיה, בית המשפט ביכר את "**שיטת האחוזים**".²³ לפי שיטה זו, שכר הטרחה ייפסק כנגזרת משווי ההטבה שהושגה עבור הקבוצה, כאשר שיעור האחוזים שייפסק יושפע מנסיבותיו הספציפיות של ההליך, מהאופן בו הסתיים ומגובה הסכום שנפסק ונגבה בפועל על ידי הקבוצה. כמו כן, נקבע כי יש לפסוק את שכר הטרחה בשיעור מדורג (ככל שסכום הזכייה גדל, אחוז שכר הטרחה פוחת).²⁴ לפי פרופ' קלמנט, החיסרון בשיטה זו נובע מהיעדר קשר ישיר בין ההשקעה של בא הכוח לתמורה שהוא זוכה לה.²⁵ נראה שקושי זה עשוי להחמיר במצב בו בא הכוח הצטרף להליך לאחר שהוגשה בקשת האישור (ובפרט לאחר אישור הבקשה), והשקיע כמות שעות עבודה פחותה ביחס לניהול התיק כולו. עם זאת, נראה כי עניין כמות שעות העבודה שמשקיע בא כוח חדש תלוי בשאלה עד כמה הסתמך על עבודת בא הכוח המקורי. בעניין **צרפתי** (שם נעשה שימוש בשיטת האחוזים), ניתן לראות שלא היה ניסיון לעשות שינוי כלשהו

¹⁶להרחבה ראו [אלון קלמנט "פשרה והסתלקות בתובענה הייצוגית" משפטים מ 777, 781-784 \(2011\)](#) (להלן: קלמנט "פשרה והסתלקות").

¹⁷להרחבה ראו קלמנט "פשרה והסתלקות", עמ' 784-788.

¹⁸[קרן וינשל-מרגל ואלון קלמנט "יישום חוק תובענות ייצוגיות בישראל - פרספקטיבה אמפירית" משפטים מה 709, 718-719 \(2016\)](#).

¹⁹[אלון קלמנט "קווים מנחים לפרשנות חוק התובענות הייצוגיות, התשס"ו-2006" הפרקליט מט 131, 157-158 \(2007\)](#) (להלן: קלמנט "קווים מנחים").

²⁰[סעיף 22\(ב\) וסעיף 23\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006](#) (להלן: "החוק"). סעיף 22(ב) עוסק בגמול התובע המייצג וסעיף 23(ב) עוסק בשכר טרחת בא הכוח.

²¹[רונן עדיני "גם זו דרך לסיים - על הסדרי הסתלקות בתובענה ייצוגית" הפרקליט נא 3, 32-33 \(2012\)](#) (להלן: עדיני "על הסדרי הסתלקות").

²²ע"א 2046/10 [עזבון המנוח משה שמש נ' רייכרט](#), סה(2) 681 (פורסם בנבו, 23.5.2012) (להלן: "עניין רייכרט"). בעניין זה הוגשה תובענה ייצוגית בשם של מחזיקי ניירות ערך בגין נזקים שנגרמו בשל מעשי מרמה ופרטים מטעים שנכללו בתשקיף ההנפקה ובדוחות הכספיים של חברת רייכרט תעשיות בע"מ. בהחלטה זו היה על בית המשפט העליון לקבוע את שיעור גמול התובע המייצג ושכר הטרחה של בא כוחו לאחר אישור הסכם פשרה. בית המשפט העליון עמד על שתי שיטות חלופיות לחישוב שכר הטרחה: שיטת האחוזים (ראו פירוט בגוף הנייר) ושיטת השעות (במסגרתה נגזר שכר הטרחה משעות העבודה שהושקעו על ידי בא הכוח). בימ"ש הבהיר ביחס לשיטת האחוזים כי שכר טרחתו של עורך הדין ייגזר מהסכום שנגבה בפועל על ידי הקבוצה ולא מהסכום שנפסק. בנוסף, שיעור שכר הטרחה בהליך שהסתיים בפסק דין לטובת הקבוצה יהיה גבוה משיעור שכר הטרחה בהליך שהסתיים בדרך של הסכם פשרה. בימ"ש העליון עמד על הנסיבות הייחודיות של עניין רייכרט וציון כי מדובר במקרה מיוחד ולכן קשה להסיק ממנו לגבי מקרים אחרים של תובענות ייצוגיות ככל שמדובר בשיעור האחוזים ובמדרג שנקבע.

²³שיטה זו מוגבלת לתובענות ייצוגיות בהן הסעד הסופי הוא כספי. בימ"ש העליון הותיר בצריך עיון את השאלה מהי השיטה העדיפה לפסיקת שכר טרחה בתובענות ייצוגיות בהן מבוקש סעד לא כספי. להרחבה ראו עניין **רייכרט**, פס' 7.

²⁴עניין **רייכרט**, פס' 11.

²⁵קלמנט "קווים מנחים", 170.

בבקשת האישור שהוגשה במקור, מה שעשוי להעיד על הסתמכות בא הכוח החדש על עבודת קודמיו. מנגד, הושקע זמן ומאמץ בהגשת התנגדות להסכם הפשרה המקורי באופן שמפחית מעט מהקושי המתואר.

החלטה נוספת (ומאוחרת בזמן) ממנה ניתן ללמוד על שיקולים רלוונטיים בפסיקת שכר טרחה במקרה של חילופי ייצוג היא ההחלטה שניתנה בעניין **שמן**,²⁶ מפי השופט חאלד כבוב. בעניין **שמן** אושר הסדר פשרה במסגרת תובענה ייצוגית שבמהלכה באי הכוח המקוריים (שניהלו את בקשת האישור כולה עד לאישורה) הוחלפו על ידי בית המשפט בבאי כוח חדשים. באשר לפסיקת שכר טרחה, בית המשפט שקל שיקולים הדומים לאלו שנידונו בעניין **צרפתי**, ביניהם את היותם של באי הכוח המקוריים יוזמי ההליך ונושאי הסיכון שבקשת האישור תידחה. בנוסף, נשקלו מנגד העבודה שהושקעה בהליך על ידי באי הכוח החדשים, בין היתר לאור בקשות רבות שהוגשו על ידי באי הכוח המקוריים (שנקבע שבחלקן לא היו ראויות), ומורכבות התביעה (ביחס לעילות התביעה וביחס לסעדים המבוקשים). לבסוף הוחלט לקבוע סכום כולל המגיע לבאי הכוח כשכר טרחה (למקוריים ולחדשים יחד), ולחלק את הסכום האמור ביניהם בהתאם לחלקם היחסי בניהול ההליך, וכן בהתאם לשיקולים אחרים המוזכרים.²⁷

קיים שוני בין עניין **שמן** לבין עניין **צרפתי** הנוגע לפסיקת שכר טרחה לבא הכוח המקורי - בעוד שבעניין **שמן** נפסק שכר טרחה לא זניח (בסכום של כ-36% מתוך הסכום שנפסק לבאי הכוח החדשים²⁸), והושם דגש רב על הנושא של ייזום התובענה,²⁹ בעניין **צרפתי** לא נפסק כל שכר טרחה לבא הכוח המקורי (על אף תרומתו לייזום התובענה).³⁰ הסבר אפשרי לשוני זה נעוץ בנסיבת ההחלפה של בא הכוח - בעוד שבעניין **שמן** בא הכוח הוחלף מכוח החלטת בית המשפט ומיוזמתו, בעניין **צרפתי** בא הכוח בחר להסתלק מההליך.

לבסוף, נראה כי ההחלטה בנוגע לפסיקת גמול ושכר טרחה למבקש ובא כוח חלופיים צריכה לקחת בחשבון את מערך התמריצים השונה במקצת שבו מחזיקים צדדים אלו. תובע ובא כוח חדשים, השוקלים כניסה לנעליו של התובע הייצוגי המסתלק, יצטרכו להשקיע זמן ומשאבים בלימוד התביעה המקורית כפי שהוגשה (לימוד כתבי הדין שהוגשו וההחלטות שניתנו). ייתכן שיהיה עליהם להגיש בקשות לתיקון לכתבי טענות (כגון תיקון בקשת האישור, הגדרת הקבוצה, העילות, הנזקים, הסעדים), דבר המחייב ניהול הליך ביניים נפרד ועלול להיות כרוך בתשלום הוצאות משפט למשיבים. יתכן שיהיה עליהם להגיש חוות דעת מומחה חדשות או נוספות. בנוסף, התובע החדש צריך לשקול אם הסתלקות של התובע המקורי עשויה לנבוע מגורמים נוספים, שאינם ידועים לו, בשל פערי מידע. בשל הקשיים המתוארים, מלאכת איתור תובע ייצוגי ובא כוח חדשים (במצב בו המקוריים הסתלקו) אינה פשוטה.³¹ בנסיבות מתאימות, ייתכן שיש צורך בתמריץ גבוה יותר שצריך להשתקף בגמול ובשכר טרחה גבוהים יותר. בנוסף, כדי לתמרץ תובעים ייצוגיים ובאי כוח להיכנס בנעלי מייצגים שהסתלקו מההליך, ניתן להצדיק פסיקה של שכר טרחה מלא מבלי לחלקו בין התובע הייצוגי ובא הכוח החדשים לבין המקוריים (כפי שנעשה בעניין **שמן**). עם זאת, נראה כי יש להגביל פסיקה שכזו רק לתביעות ראויות שלולא הצטרפות תובע ובא כוח חדשים היו נמחקות.

²⁶ ת"א (כלכלית) 64087-01-17 **שמן משאבי נפט וגז בע"מ נ' חלפון** (פורסם בנבו, 13.1.2020) (להלן: "עניין **שמן**"). בעניין זה נידונה בקשה לאישור הסדר פשרה במסגרת תובענה ייצוגית שעניינה בטענות להטעיית משקיעים. בית המשפט אישר את הבקשה לאישור הגשת תובענה ייצוגית. בהחלטת האישור נקבע כי עו"ד חלפון (המבקש) איננו ראוי לשמש גם כבא הכוח המייצג של הקבוצה וכי יש להחליפו. בערעור שהוגש לבית המשפט בעליון נקבע כי מינוי בא הכוח שיחליף את עו"ד חלפון צריך להיעשות באמצעות מכרז. במכרז זכו עוה"ד נאור וגרשט, אשר המשיכו בניהול ההליך והובילו את הסדר הפשרה שהתקבל.

²⁷ עניין **שמן**, פס' 89-91. בפסק הדין שאישר את הסכם הפשרה בית המשפט קיבל את המלצת הצדדים בנוגע לשכר טרחה. אולם, נקבע כי הגמול ושכר הטרחה למבקש (שהיה גם עורך הדין שיוזם את ההליך) ינוכה משכר הטרחה של באי הכוח המייצגים.

²⁸ עבור באי הכוח המקורי (שנותר המבקש בבקשה), עורך הדין חלפון, נפסק שכר טרחה בסכום של שלוש מאות אלף שקלים, ועבור באי הכוח החדשים, עורכי הדין נאור וגרשט, נפסק יתרת הסכום שהוסכם בהסדר הפשרה בסך של שמונה מאות עשרים וחמישה אלף שקלים. ראו עניין **שמן**, פס' 91.

²⁹ ראו עניין **שמן**, פס' 87-88.

³⁰ עניין **צרפתי**, פס' 25.

³¹ עדיני "על הסדרי הסתלקות", עמ' 7-8.